

રણના રાસ

૬

કર્તા

કેશવ હૃદયે

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૫૪૮૮ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ રણના રાસ

વિષય દ- : ૧

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૌપીરાઈટ-સંગ્રહ
૧૫૪૮૬

પ્રકાશક : મુદ્રક : મુદ્રણાલય :
કે શ વ હ૦ શે ક
ખડાયતા મુદ્રણકલા મન્દિર
ચારરસ્તા, અમદાવાદ

પ્રથમાવૃત્તિ : ત્રણ આના : : પ્રત ૧૦૦૦

૨૯૫ ના ૨૧૨

પુષ્પવિમાનમાં આડઠ થઈને ઉડનો કાઈ દિરિશ્તો, એકાએક હિમગિરિશિખરપર થંભી ગયો. અને આજના ધર્મક્ષેત્રનું તેણે દિવ્ય દૃશ્ય નિહાળ્યું, કે સૈકાઓની સંતપ્ત ધરતીમાં શહીદોનું શોણિત સિંચાય છે અને એમની ખોપરીઓનાં ખાતર પૂરાય છે: તે વડે ધરા રસકસવતી બને છે અને એમાંથી સૌર્યના, વીરત્વના, સ્વાર્પણના અદ્ભુત ખીખંકુર અંકુરિત થઈ, એ કૃણદ્રૂપ ગન્ધવતીની ગોદમાંથી મરજવાં-અમ્મરફળોનો ફાલ ફળી રહ્યો છે !

જનની એવા પ્રસૂતિકાળમાંથી ન્યારે પસાર થતી હોય, ત્યારે તો ઘટઘટમાં મહામહેરામણ જેવી ધીર ગંભીરતા જ ગાળે: ત્યારે, જો મિષ્ટાન્નભોજન, ઉત્સવખેલન કે શુભાશુભ અવસરોની ઉજવણી સુદ્ધાં મોકુફ રહે, તો રાસના વિલાસ કેમ જ છાળે ?

જેનો ને બિરાદરો જોશે કે આ ચોપડીદ્વારા વિલાસખંથે નથી જ વાળતો: નથી આ રાસના વિલાસ કે નથી 'રસિયાંના રાસ': એમાં ભક્તિયુગની ભક્તિ નથી; શક્તિ યુગનાં ન્હોરતાં નથી; ગૃહસંસારના સ્નેહશૃંગાર નથી: આમાં તો છે-વર્તમાન યુગે મંડાયેલા મુક્તિના મહા-સંગ્રામને જવલન્ટ રાખનારી ચેતનચિનગારીઓ.

આ રણના રાસ છે; જેમાં અનાયુધ યુદ્ધનાં લગભગ સઘળાં અહિંસક આયુધો ગુંથાયેલાં છે. એમ કરવા

જતાં, રાસ, માટીનાં કણુજીવી રમકડાં જેવાં સાવ જોડ-
કણાં ન બની જાય, તેથી કાંઈક કલા, કાંઈક કવિતા,
કાંઈક રૂપકો અને માફક ધ્વનિના ઘાટે એનું ધડતર
થયું છે: રસજનનતા બુદ્ધિના તણુખાને સહજ જ સતેજ
કરે અને આજ જેની અખંડ અંખના થાય છે તે આ
ગીતોમાંથી ગુંજ લે.

છોડે 'વામન-લીલા' છાપી છે-વીસમીસદીના વામનજીની:
અને તે મુક્તિસંગ્રામના વિરલ સમારમ્ભનાં સુમધુર
સંભારણાંને જાળવી રાખવાના જ ઉદ્દેશથી. આવા
પ્રસંગો વિષે લુટો વિદ્વસનનાં થોડાંક વાક્યો વિચારવા
જેવાં છે. તે લખે છે:—

“હરકોઈ પ્રજના સામાજિક બનાવો કે રાજકારણની
પ્રવૃત્તિઓ વિષે શાસ્ત્રીય દષે લખાયલાં લખાણો કરતાં તેના
કાવ્યગ્રંથોમાંથી વધારે જાણવાનું મળે છે; તવારીખો નહિ,
પણ વીરરસપૂર્ણ ઇતિહાસકાવ્યો જ પ્રજાકીય રાહરસમના
સુંદરતર અરીસારૂપ છે.”

‘રણુના રાસ’રૂપ અરીસામાં શું પ્રતિબિમ્બિત થાય છે
તે તો જનતાએ જોવું રહ્યું.

(ગાંધીજીનો કૂચદિન)
તા. ૧૨ : ૯ : '૩૦
અ મ દા વા દ

}

કેશવ હૃં શેઠ

તા. ક. ‘કેસરિયાં’ હવે નથી રહ્યાં, માટે કોઈ ન મંગાવે;
કેમકે એની નવી આવૃત્તિ પણ નીકળી શકે તેમ નથી. કે૦ હૃ૦

રણના રાસ

(નમંત્રણ)

♦ કાળ : ‘ સરોવરે પાણીડાં ગઈતી સાહેલડી ! ’ ♦

સતના સંગ્રામ સામે સત્તાના મોરચા,
મોરચે તો વીજળીની વરસે ઝડી ;
આપું ઉતારા વીર ! આપો વીરાંગના !
શીળી ધ્વજછાંયડીમાં થંભો ઘડી :

--સતના

ઘૂંટીને કાળ, મ્હેં તો કસુમ્બો ઘોળિયો,
પીશો જ પ્રલયને પોપચે જ રે ;
માંડી અંગાર—ફૂલડાંની પરજ મેં,
ઝીલ્લી, ઝૂકાવો જુલ્લ--મોરચે જ રે :

--સતના

બળિયો ચમ્પાશે બલિરાજ પાતાળમાં,
વામનની આણ. વીન્યુગે જ રે ;
વેરાતાં વાદળાં, ને અન્ધારાં આથમે,
આશાની પૂર્ણિમા ઉગે જ રે :

સતના

ચંડીને ચોક ઘેરો રણભેરી ગાજતી,
ગાજે જગદમ્ય જુલ્લ--તો'રતે જ રે ;
સતનાં સેનાનિ ! ખેલો રણના રે રાસડે,
મુક્તિ કે મૃત્યુને ઓરતે જ રે :

--સતના

ચરખો

♦ ઢાળ : 'કાર્તિક મહિને કૃષ્ણ કૃપાળા, બહાલા બંસીવાળા,
રાજ રૂપાળારે, વ્રજમાં આવો ને.' ♦

હૈયાના હરદમ ધગકારે, ગૂંજે વારેવારે,
બલસિતારે રે, ચેતનભર રણુકા ;

રણુઝણુતો રમઝૂમ રણુકારે, ગૂંજે મારે દારે,
તારે તારે રે, હો સહિયર ! ચરખો :

વાદળની વીજને ચમકારે, લલુકે દરિયાપારે,
ભડ વેપારે રે, દવ દેતો તણુખો !

રણુઝણુતો રમઝૂમ રણુકારે, ગૂંજે મારે દારે,
તારે તારે રે, હો સહિયર ! ચરખો :

વામનજીશો, વણુહથિયારે, અદ્ભુત આણુ પુકારે,
સૂતર—તારે રે, સદર્શન સરખો !

રણુઝણુતો રમઝૂમ રણુકારે, ગૂંજે મારે દારે,
તારે તારે રે, હો સહિયર ! ચરખો :

વગડાશા ઊજડ સંસારે, વરસે અમૃતધારે:
પદસંચારે રે, લક્ષ્મીજી નિરખ્યાં !

રણુઝણુતો રૂમઝૂમ રણુકારે, ગૂંજે મારે દારે,
તારે તારે રે, હો સહિયર ! ચરખો :

આવો, ભગિની-ભારતખન્દા, આવો અક્ષયમન્દા,
ધરગથુ ધન્ધા રે, પરખન્દા ! પરખો :

રણુઝણુતો રૂમઝૂમ રણુકારે, ગૂંજે મારે દારે,
તારે તારે રે, હો સહિયર ! ચરખો :

કુલકુલને જ્યમ ક્યારેક્યારે, વિહરે રસવિહારે,
ગહન ગુંજરે રે, મધુકરનો મનખયો ;

કુળકુળને ત્યમ દારે દારે દિલ દિલને ધડકારે,
જ્યટંકારે રે રણુઝણુતો ચરખો.

સખરસિયાં

♦ હાજી : ' જયોદ્ધા ! તારા કાનુડાને સાદ કરીને વાર રે ' ♦

ચાલોને સહિયર ! ક્ષીરસાગરપર સખરસિયાં જગ્ગ ભરિયે રે ;
છલખલ મોરી મટુકી છલકે, ટમકે રસ ચુન્દડીએ રે :
--ચાલોને

યોજનભર સાગર ઊલેચી,
સ્વતંત્રતાનાં સખરસ વેચી-

-માત ભવાની-ભારતચરણે ભેટ ભલેરી ધરિયે રે ;
ચાલોને સહિયર ! ક્ષીરસાગરપર સખરસિયાં જગ્ગ ભરિયે રે :
બીંજી સાગર--ભરતી છાળે,
શિરપર સખરસ-ગાગર ડાલે,

-ડાલે ઇન્દ્રાસન, દરિયાનાં દેવો 'ની દેવડિયે રે ;
છલખલ મોરી મટુકી છલકે, ટમકે રસ ચુન્દડીએ રે :
ભરતાં ભારત-મીડામૂડી,
શેષતણી શય્યાથી ઉડી-

-લક્ષ્મી ને નારાયણ પ્રકટી, દેતાં દર્શન દરિયે રે !
ચાલોને સહિયર ! ક્ષીરસાગરપર સખરસિયાં જગ્ગ ભરિયે રે :

જ્ઞાનગંગાને તીર

◆ હાથ: ' ફેલાવ, તારે તલાવ, રમઝૂમ રમવા નીસરી રે ' ◆

જ્ઞાનગંગાને તીર, શીદને સુનેરી જાળે ખૂડતાં રે !

શીદ ખૂડતાં રે, પંખિ ! ઉડતાં રે : *

જ્ઞાનગંગાને તીર, આળાં-ભોળાં પંખિ ! શીદ ખૂડતાં રે ?

જ્ઞાનગંગાને તીર :

એ તો જાદુઈ નીર : ફૂલ-વેલડીમાં ઝેર રેડતાં રે !

ઝેર રેડતાં રે, વાડીં વેડતાં રે :

એ તો જાદુઈ નીર : ખીસીં લીસીં ફૂલવાડીં વેડતાં રે !

જ્ઞાનગંગાને તીર :

પાદશાહીના પીર, પિંજરે પધારીં પાંખ તોડતા રે !

પાંખ તોડતા રે, આંખ ફેડતા રે :

પાદશાહીના પીર, છાતીએ ' ગુલામો ' જાપ ચ્હોડતા રે !

જ્ઞાનગંગાને તીર :

મૃગજળને રે તીર, વેળુનાં વેગન : માનહંસલા રે !

માનહંસલા રે, તોડો ધ્રુખલા રે :

મૃગજળને રે તીર, શેઘરાં સુધા, ને અર્થ વેખલાં રે :

જ્ઞાનગંગાને તીર :

સુરગંગાને તીર, ભારતી—તપોવને જ વિહરે રે :

હંસ ! વિહરે રે, મોતિડાં ચરે રે :

સુરગંગાને તીર, સૃષ્ટિજૂનાં સંસ્કૃતિનાં શિખરે રે :

સુરગંગાને તીર.

*

~~~~~

પંખિડાં=રચીન્દ્રબાબુદત પેલી વાર્તામાંના પોપટપાત્ર જેવાંને સગબાધન

માયામન્દિર

◆ હાથ: 'આજે આનન્દ જળ ઝીલણી રે સહિયર !...' ◆

* માયામન્દિર કાણે બાંધિયાં, રે સહિયર ! કાલીન્દિકેરે કાંઠડે !*
વેળુના ચણેલ રંગમહેલ, રે સહિયર ! કાલીન્દિકેરે કાંઠડે !

દીઠાં કૌતુક એનાં કારમાં, રે સહિયર ! કાલીન્દિકેરે કાંઠડે ;
કૌતુકે ભલા લલા બુલેલ, રે સહિયર ! કાલીન્દિકેરે કાંઠડે :

જગની ચાતુરી જેને ચોકડે, રે સહિયર ! કાલીન્દિકેરે કાંઠડે ;
સોગડે શકુનિ ખેલે દાવ, રે સહિયર ! કાલીન્દિકેરે કાંઠડે :

રોપી 'આશા'ની અમરવેલડી, રે સહિયર ! કાલીન્દિકેરે કાંઠડે ;
છટે વાણીનો જ છંટકાવ, રે સહિયર ! કાલીન્દિકેરે કાંઠડે :

વેલડીએ ફાલે ગગનફૂલડાં, રે સહિયર ! કાલીન્દિકેરે કાંઠડે ;
ફૂલડાં તો ફૂંકે હિડી જાય, રે સહિયર ! કાલીન્દિકેરે કાંઠડે :

જૂલે જૂલો સુનેરી સાંકળે, રે સહિયર ! કાલીન્દિકેરે કાંઠડે ;
જૂલડે જૂલે તે ઝોલાં ખાય, રે સહિયર ! કાલીન્દિકેરે કાંઠડે :

બગલાને બેત, શ્વેત વાદળે, રે સહિયર ! કાલીન્દિકેરે કાંઠડે ;
મિઠ્ઠી બિઝારી મોહબળ, રે સહિયર ! કાલીન્દિકેરે કાંઠડે :

જળે ઝલાય માનહંસલા, રે સહિયર ! કાલીન્દિકેરે કાંઠડે ;
મુખડે લિંપાય મધલાળ, રે સહિયર ! કાલીન્દિકેરે કાંઠડે !

કેં કેં કૌતુક એવાં દીઠડાં, રે સહિયર ! કાલીન્દિકેરે કાંઠડે ;
દેખોને ય ફૂદડાં ફસાય, રે સહિયર ! કાલીન્દિકેરે કાંઠડે !

લીલા નિહાળો, કોક કાનુડો રે સહિયર ! કાલીન્દિકેરે કાંઠડે—
ગાન મુક્તિનાં મધૂર ગાય, રે સહિયર ! કાલીન્દિકેરે કાંઠડે :

ગાને તો ખંડખંડ ગાજિયા, રે સહિયર ! કાલીન્દિકેરે કાંઠડે ;
જર્જરિત થાય પેલો જળા, રે સહિયર ! કાલીન્દિકેરે કાંઠડે :

માયામન્દિર લાગ્યાં ડોલવા, રે સહિયર ! કાલીન્દિકેરે કાંઠડે ;
કાનુડો દે સાદ, બેલો ચાલ, રે સહિયર ! કાલીન્દિકેરે કાંઠડે ;

*

સીતાહરણ

♦ હાજી: ‘અમરવાડીમાં ડંકો વાગે છે.’ ♦

રાજ ! રણુનાં રણસિંગડાં વાગે છે ;
મુણી સોણુલાં જૂનાં જાગે છે :
—રાજ !

જાદુગર આંવિયો રે જોગીને અંચળે ,
ભોળાં જાનકીને ભોળવીને લાગે છે :
—રાજ !

શાખ્યાં સીતાને વીંધો વગડાની વાટડી ;
દશાનનના દિસન્ત પન્થ આથે છે !
—રાજ !

હર હર હર હર દરિયાને કાંડકે,
લાળ અશોકવાડીએ લાગે છે :
—રાજ !

કોપે લંકેશ. હનુમાનતણી હાકલે :
જેને માથે મૃત્યુધંટ વાગે છે :
—રાજ !

મારૂંતિએ દીધ મુદ્રિકા રામની ;
માત મુકિતનાં ‘પણુ’ માગે છે :

રાજ ! રણનાં રણસિંગડાં વાગે છે ;
 સુણી માઝમ—સોણલાં જાગે છે ;
 —રાજ !

સોદાગર આવિયો રે શાધુને અંચળે;
 ભલાં ભારતીને ઝોળવીને ભાગે છે :
 —રાજ !

દૂર દૂર દૂર દૂર દરિયાને કાંડે ;
 માત માયાથી મુકિત માગે છે :
 રાજ ! રણનાં રણસિંગડાં વાગે છે.

કેસરિયાંના કેાડ

◆ હાજી: 'હું' તો ગઈ'તી કદમ્બને ઝાડે, કદમ્બનાં ફૂલ લેવા' ◆

ધેરાં ધેરાં ગગન ધોર ગાજે,
કે નવતર નીર ભરિયાં ;

ઝેવાં તન મન થનગન નાચે,
કે કરવા કે સરિયાં :

સજ્યાં સોહાગી રસરાજે,
કે ફિરણે કે સરિયાં ;

ઝો તો ન્હોતરે રણ—દરવાજે,
કે કરવા કે સરિયાં :

*

મહિષાસુર—મર્દન કાજે,
કે ખખડે ખખ્ખરિયાં ;

દેવિકેા દશદિશ ઝાજે,
કે કરવા કે સરિયાં :

વનેવન વિક્ર્યા વનરાજે,
કે કરવા કે સરિયાં ;

કયમ સિંહણ—સમાધિ ઝાજે,
કે કરિયે કે સરિયાં :

*

રૂડા   કેસરિયાળા   સાળે,
કે   કરિયે   કેસરિયાં ;

સખિ !   સ્વદેશની   દિલદાઝે,
કે   કરિયે   કેસરિયાં :

રાજગુપ્તિ—ભરત   ભોમ   કાળે,
કે   કરિયે   કેસરિયાં ;

મખિ !   આવો તો   યાહોમ   આળે,
કે   કરિયે   કેસરિયાં.

રણખેલન

◆ હાળ: 'સાચું ખોલો મારા રયામ, અખોલડા શાના લીધા રે?' ◆

ખેલે રણે જંગખેલ,
વીરાંગના ખેલે રણે રે :
છૂટી જાણે વીજવેલ,
ધરતી ધણુ ધણુ રે :

—ખેલે

રણને રણસિંગડે રે સિંહણુશી ગાજતી ;
રાજવણુ છોડીને મહેલ-- હાં રે રાજ !
રાજવણુ છોડીને મહેલ,
વીરાંગના ખેલે રણે રે : —ખેલે

કેસરિયા ચુન્દડી, ને કેસરિયાં કાળજાં ;
કેસરિયા ભાવે ભીંજેલ-- હાં રે રાજ !
કેસરિયા ભાવે ભીંજેલ,
વીરાંગના ખેલે રણે રે : —ખેલે

મીકું પકાવતી, ને પીકું મૂકાવતી ;
જગદમ્યા સંચરતી જેલ-- હાં રે રાજ !
જગદમ્યા સંચરતી જેલ,
વીરાંગના ખેલે રણે રે : —ખેલે

પેઘ્યા પરદેશાઓનો ધન્ધો રે ધીકતો,
તકલીના તીરે વીધેલ,— હાં રે રાજ !
તકલીના તીરે વીધેલ,
વીરાંગના ખેલે રણે રે : —ખેલે

અહિંસાના યુદ્ધકેરાં દૈવી આયુધથી,
ભારતને ચરણે ઝૂકેલ— હાં રે રાજ !
મુકિત કે મરણે ઝૂકેલ,
વીરાંગના ખેલે રણે રે : —ખેલે

*

નદવરાજને

◆ ઠાળ: ' પ્રીતમની પાછળ હું ભેગણ બની ' ◆

એવું સાંવરિયા ! શું ગાયું, ફરહોજી
ગાયું સાંવરિયા ! શું પાયું, નદવરાજ:- એવું—
છપ્પનકાટિ, છેલા ! ન દ વ ફે ને,
કાળધેરું વાદળ છાયું, નદવરાજ:- એવું—
કાળુડો નાગ, છેલા ! છૂપ્યો કાલીન્દરી;
ફૂળ એના નીલમાં શું નહાયું, નદવરાજ:- એવું—
મરજીવા મર્દ, છેલા ! નદવજોદા,
વાયો વિનાશનો શો વાયુ, નદવરાજ:- એવું—
ગોપિ ! મા થાવ ઘેલાં, એટલું હું નાણું—
આથમ્યાં *શરામે આયુ, ગોવાલણી ! એવું—

* ~~~~~

*

પીઠાંજી પીણું

વા મ ન લી લા

[રા સ ડા]

❖ ભીમપદાસની છાયા ❖

૧

હાં રે સાબરગંગાને આરે, તુજ દાર દધીત્રિ પધારે, મા !
મલયાનિલ છલકાતો છાળે— ચમ્બર ઢોળે, ખીરદાળી મા !
પુણ્યધામે કરતી પરકમ્પા— જગદમ્પાઃ ઝાંઝર વાગે મા !
ત્રિકાળ કરે ત્યાં રખવાળી— અપ્પરવાળી : ખીરદાળી મા !
હાં રે તપસીનાં તીરથ આગે, તપ-ત્યાગે, ઝાંઝર વાગે, મા !
હાં રે તપસી તેજકલા ધારે, પટ વિસ્તારે : ખીરદાળી મા !
હાં રે સુરનર મુનિવરના સાદે, જ્યનાદે, ઝાંઝર વાગે મા !
જગજેર ન વેર વસ્યાં અસૂંયા, દિલ પ્રેમદયા : ખીરદાળી મા !
હાં રે તપસી તો હસતા સાદું, ભર જાદુ ! ઝાંઝર વાગે મા !
સતિયો સતજ્યોતજગાડે, મા ! જુઠ્ઠ-દૌવડા ઝાંખા પાડે, મા !
હાં રે મુઠ્ઠી હાડતણે માળે, તપસી તો આલ ઉછાળે, મા !
તપસી એવા તપસોહન હો, મન મોહન હો, ખીરદાળી મા !

...

૨

...

હાં રે મંગળ ચોધડિયાં વાગે, તપસી જાગે, હો ભારત મા !
 હાં રે બલિના આસુરી ઓળે, લોચન ખોલે, હો ભારત મા !
 વનવગડાશી નિરખી ઝાડી ! ઉજ્જડ વાડી ! હો ભારત મા !
 વંટોળે લૂ તણુખા ઝરતી, ધીકે ધરતી, હો ભારત મા !
 વરસે ના અમૃતકૂવારા; તરસ્યા ક્યારા ! હો ભારત મા !
 પંખી ફફડે પારધિજાળે. અંતરિયાળે : હો ભારત મા !
 કર-કાનુનની છૂદે એડી; સોનલ એડી : હો ભારત મા !
 ભૂતાવળ માનવહક્ક ભુસે, ને રક્ત ચુસે, હો ભારત મા !
 મન્દિર એવાં તાંડવનૃત્યે, તપસી રૂઠે, હો ભારત મા !
 નિજ દૈવી દંડ ઉગામે, મા ! ને બંડ પ્રચંડ જ જામે મા !

...

૩

...

હાં રે અણુદીક આતમનેજ ફૂંકે, વિરાટ રૂપે, હો વામનજ :
 હાં રે બલિશુ બહારવટુ ખેડે. કૃતવા ફેડે, હો વામનજ :
 હાં રે જંગતણો જાસો ચોડે, સ્થામે મ્હોંડે, હો વામનજ :
 હાં રે લલુકાવે કિરણો કાટિ, ભર લંગોટી, હો વામનજ :
 હાં રે કૂચતણા ઝાંપેઝાંપે, કાન્તિ ચાંપે, હો વામનજ :
 દડમજલે જમ્મ એકા દાંડી, પીટે દાંડી, હો વામનજ :
 ત્યાં લ્હાતી દરિયાની રાણી, સખરસ લ્હાણી, હો વામનજ :
 વળતા બહાણે, વણ આયુધે, ચડતા યુધ્ધે, હો વામનજ :
 “અલ્લિ ! બળ બતલાવી દે તોપે ” કહીને કાપે, હો વામનજ :
 થંભે મ્હેરામણનાં મોજાં, થંભે અલ્લિરાજ : વામનજ :

ચંભે શશિ-સૂરજ આકાશે, બલિ વિમાસે: હો વામનજ :
 ધરતી તેડે ધારાસગુની, સમરાંગણી : હો વામનજ :
 ગઢ ગાળે ન્યાં અગરોકેના, ઠોકે ડેરા, ત્યાં વામનજ :
 બલિરાજ નિશાયરશા રૂડ્યા, દૂનો છૂટ્યા : હો વામનજ :
 છૂપી મધરાનતણા પડે, સૂતા ઝડપે, હો વામનજ !
 હાં રે જીરણ કે કતનો ફેંદી, કીધા કેદી, હો વામનજ !

...

૪

...

હાં રે તપસીને કીધા બન્દી, ગઢ લોખંડી હો રણુચંડી !
 ક્યમ સૂરજ જાખડિયે છૂપે, વીકનો ધૂપે ? હો રણુચંડી !
 અખરને ફાવે ત્યાં ફેંકે, મધમધ મડેંક, હો રણુચંડી !
 ત્યમ તપસી તો રચતા વેદી, પિંજર બેદી, હો રણુચંડી !
 બાનિસા મુક્તિગૌત ગાતા, મહીં હોમાતા, હો રણુચંડી !
 ઝૂંઝે જનતા મોટી-નાની, ભરમદાની : હો રણુચંડી !
 અહિંસાનાં દૈવી આયુધે, ધપતા યુધ્ધે, હો રણુચંડી !
 હાં રે અનબેનાં અમૃતપીતા, ગૂંજે ગીતા, હો રણુચંડી !
 મૃત્યુની કરતા મિજબાની, સતસેનાની: હો રણુચંડી !
 હાં રે બપ્તર શાં સજવાં જંગે-વજ્રર અંગે ? હો રણુચંડી !
 સતસૈનિક, પરમુલકી માલે, ઘેરો ધાલે હો રણુચંડી !
 ગઢ કરવા સર પીકાં કેગે, ભરતા પડેરો, હો રણુચંડી !
 હાં રે માયાનાં મન્દિર દારે, જાપો મારે, હો રણુચંડી !
 હાં રે ધરધર રાષ્ટ્રધ્વજ ફરકે : ચેતન ચરખે : હો રણુચંડી !
 ન્યમ તીરથમાં ઉલટે મેળો, ભરતા જેલો, હો રણુચંડી !

બલિરાજના દત્તો ફટકે, લાડી છટે, હો રણચંડી !
 હાં રે લાડીના ફટકે ફટકે, મુખ રામ રટે, હો રણચંડી !
 દત્તો છુટ્ટા ઘોડે દોડે, માથાં ફેડે, હો રણચંડી !
 નયમ ભીંજતી શોણિત ધરતી, ત્યમ નવભરતી ! હો રણચંડી !
 હારે સત્તા જ્યાં જામે અદકી, શક્તિ વધતી ત્યાં રણચંડી !
 દેવો દૈવી વિગ્રહ જોતાઃ મુલકો મ્હોતાઃ હો રણચંડી !
 આલેખ્યો 'સત્તનો જય' રામે-સત્સંગ્રામે; હો રણચંડી !

...

૫

...

તપસી નિરખે આંતરજ્ઞાને-
 બન્દીખાને, હો રણચંડી !

જગે નભ ઉપા નવતેરી,
 વાદળ વેરી, હો રણચંડી !

હાં રે મુકિતનું દેશે બહાણું-
 વિજયી બહાણું, હો રણચંડી !

વદાય

♦ હાથ: 'ભમ્ભરિયા ક્વાને કાંઠડે' ♦

સખરસના શકને રે સંચરે, હો રાજ !
કુલડે વધાવું ભરી છાપ રે,
અમ્ભર હો ભારતીને આંગણે :

જયને ડાંકે રે બહેલા આવજો, હો રાજ !
કીર્તિની ગૂંથશું કિતાબ રે,
અમ્ભર હો ભારતીને આંગણે :

જનનીનો તાજ જિતી આવજો, હો રાજ !
ગૌરવના ગૂંથશું ગુલાબ રે,
અમ્ભર હો ભારતીને આંગણે :

રઘુકુળનાં રાજ્ય વરી, આવજો હો રાજ !
શહીદોને આખરી હિસાબ રે :
અમ્ભર હો ભારતીને આંગણે.

પ્રભાતગીત

૨

◆ હાજી : 'આજ સયામ મોઢે લીનિ બાંસુરી બજાય કે' ◆

જાગિયે ભગિની-આત, ભારતી પુકારતી ;
આથમી અધોર રાત, હિન્દના હુકારથી :
—જાગિયે.

મધુર મલય-વાયુ વાય,
પંખિ ઉદય-ગીત ગાય,
યુગ નવલ નૂર નહાય-અરણના ઉધાડથી :
—જાગિયે.

દેવ દ્વંદ્વુલિ સુણાય,
ધોર ઘંટનાદ થાય,
મુકિત મન્દિરે સુહાય-લબ્ધ માત ભારતી :
—જાગિયે.

સ્વાર્પણે, સ્વતંત્રતાય,
પ્રાણપ્રાણથી પૂજાય,
ને સ્વરાજ્યની ઉધાય-આરતી ઉતારતી :

જાગિયે ભગિની-આત, ભારતી પુકારતી ;
આથમી અધોર રાત, નવપ્રભા પધારતી :

स्व.

५

१

स्वदेशनां १ गौरवगीन भाशुं;
वितत्रताने ४ सहैव २५५शुं;
विमान वेयी न गुलाम २५५शुं;
स्वशोक्यना स्वदितःथी मुद्दाशुं;

५

